श्री साईनाथ वाचनालय, शिरडी

देणगीदाखल पुस्तकें

श्री साईनाथ वाचनालय, शिरडी या वाचनालयाचे व्यवस्थापक श्री. विठ्ठलराव बागवे यांनीं या संस्थेचे व्यवस्थापक या नात्यानें गेल्या वर्ष दीडवर्षापासून वाचनालयाची व्यवस्था समाधानकारक रीतीनें चालविली असून उत्तरोत्तर त्याला उन्नत व सुव्यवस्थित स्वरूप येऊं लागलें आहे. धार्मिक व अध्यात्मिक ग्रंथांचें एक नमुनेदार वाचनालय निर्माण व्हावें या हेतूनें श्री. बागवे हे झटत आहेत. ठिकठिकाणच्या साईभक्तांकडून ग्रंथ व नियतकालिकें भेटीदाखल येऊं लागलीं आहेत. देणगीदारांनीं शक्य तों चौकशी करून या ग्रंथालयांत नसलेलीं पुस्तकें देण्याकडे लक्ष पुरवावें अशी विनंती आहे. संस्थान समिति देणगीदारांची आभारी आहे.

अ.नं.	भक्तांची नांवें	पत्ता	पु.	पुस्तकांची नांवें
१.	श्री. रमेश देवराम नाचणे	भिवंडी	२	१) श्री. ज्ञानेश्वर नामदेव सगुण साक्षात्कार योग. २) आध्यात्मिक टीका.
२.	,, अनंत दामोदर आठवले	पुणें	२	१) श्रीदासगणू महाराज समग्र ग्रंथ. २) कीर्तनोपयोगी आख्यानें.
३.	,, शंकरराव एकनाथ जोगस	शिर्डी	१	वायु लहरी.
४.	,, नारायण वामन भावे	अहमनगर	१	परिचय.
५.	,, गंगाधर त्रिंबक कर्णीक	मुंबई	३	सोविएत देश, तीन पुस्तकें.
६.	,, शांतीलाल वसनजी शहा	घाटकोपर	३	१) ज्ञानेश्वरी भगवत्गीता, वाल्मीकी रामायण १/२. } गुजराथी)
७.	,, शंकर गोपाळ गायक	शिर्डी	१	गोदान (हिंदी).
८.	सौ. सुमन संपत टिंबकर	अहमदनगर	१	श्रीगुरु चरित्र.
९.	श्री. चंद्रकांत ना. सावंत	मुंबई	२	१) गोप्या. २) चंदू.
१०	,, हरीदास गोपाळ कुलकर्णी	पंढरपूर	१	श्रीमद्‌भगवद्गीता
११.	,, विनायकराव बी. घाटे	पुणें	३	१) कल्याण भक्तचरित्रांक (हिंदी) २) शारदादेवी (इंग्लिश) ३) उपदेससारम् (इंग्लिश)
१२.	,, वाय. बी. सोनार	शिर्डी		यांनीं ' भारतीय मानस शास्त्र अथवा सार्थ आणि सविवरण पातञ्जल-योग-दर्शन ' भेट दिली.
१३.	,, एस्. आर. अवंतकर न्यूजपेपर एजंट	कोळपेवाडी (कोपरगांव)		यांनीं " वसंत मासिक " सुरूं केलें.
१४.	,, पी. एल. खिलनाणी	राहाता		इरिगेशन, यांनीं " कल्याण मासिक " (हिंदी)

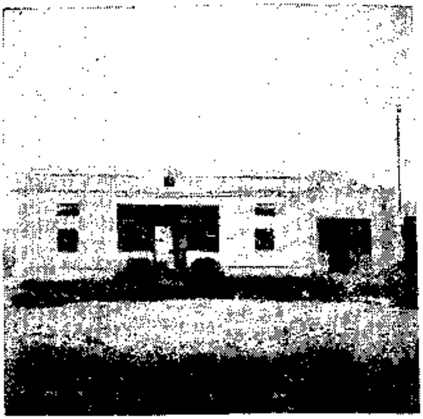

तारेचा पत्ता : 'ABHAY' Hyderabad. टेलिफोन नं. ४६३८

हैद्राबाद सॅनेटोरियम

खास क्षयरोग्यांसाठीं !

हवेशीर आधुनिक सुखसोयीनींयुक्त अत्यंत माफक दर-असलेलें व साईभक्तांनीं
चालविलेलें एकमेव ठिकाण.

पुण्याहून रेल्वेनें फक्त बारा तासांचा प्रवास.

गरीब साईभक्तांसाठीं खास सवलत

विशेष माहितीकरितां खालील पत्यावर लिहा :—

सुपरिंटेंडेंट हैद्राबाद सॅनेटोरियम,
रमतापूर, हैद्राबाद १३. [आंध्र प्रदेश]

★

संगीताची मोहिनी माणसाला मंत्रमुग्ध करते. त्याचप्रमाणें कुठल्याहि हृदयंगम चित्राची मुद्रणकृति वाचकाला नयनमुग्ध करते!

★

आणि म्हणूनच
हाफ-टोन, लाईन, थ्री अँड फोर कलर ब्लॉक्स,
ऑफसेट प्लेटस्, स्टीरियोज इत्यादि
आणि त्याचप्रमाणें वैशिष्ट्यपूर्ण
सर्वांगसुंदर कॅलेंडर्ससाठीं—

डी. डी. नेरॉय

५३४, सँडहर्स्ट ब्रिज, चौपाटी, मुंबई
टेलिफोन : ७५०४७

डी. डी. नेरॉय यांनीं तयार केलेले श्री साईबाबांचें तीन रंगी चित्र, द्वारकामाई व इतर एक रंगी फोटो—साईज १० × ८, १० × १४, १४ × २० व पोस्टकार्ड साइज खालील ठिकाणीं मिळण्याची खास व्यवस्था केली आहे.

श्री. सगुण मेरु नाईक
मु. पो. शिर्डी, जि. अहमदनगर

मुद्रक: श. कृ. सापळे, रामकृष्ण प्रिंटिंग प्रेस, मोरबाग रोड, दादर, मुंबई १४.

स्थापना १९१६

साईबाबांच्या
मूर्ती पूजेचीं भांडीं
व
चांदीचे
सोन्याचे
मोत्यांचे

सर्व प्रकारचें दागिने तयार करणारी मुंबईतील विश्वासू सुप्रसिद्ध पेढी

ई. आर. मालपेकर

जितेकर चाळ, ठाकुरद्वार, मुंबई नं. २

श्री साई वाक्सुधा

हा सारा संसार आमचा आम्हींच निर्माण केलेला आहे. त्याला कंटाळून किंवा त्रासून कसें बरें चालेल ? तो नीटनेटका चालवूनच सुटका. पूर्व सुकृताप्रमाणें हा जन्म मिळाला व आपल्या सभोंवार पसारा गोळा झाला. पूर्वजन्मींचें हें बरेंवाईट सुकृत आहे. तें वाट्यास येईल तसें भोगल्याशिवाय कोणाचीही सुटका होत नाहीं. पूर्व सुकृतानुरूप कोणी संसारी, कोणी ब्रह्मचारी, कोणी संन्याशी, कोणी श्रीमंत, तर कोणी गरीब होतो. जी जी स्थिति प्रारब्धानुसार वाट्यास येईल ती शोभवून दाखविणें व सुटका करून घेणें हेंच आपलें कर्तव्य. देव एका हातानें देतो .आणि दुसऱ्या हातानें घेऊन जातो. आपण त्यामुळें सुखी किंवा दुःखी कष्टी होतों. त्याचें मूलभूत कारण म्हणजे अज्ञान हेंच होय. तें घालविण्याचा आपण झटून प्रयत्न केला पाहिजे.

— श्रीसाईसच्चरित

श्रीसाईलीला

[शिरडी संस्थानचें अधिकृत मासिक]

वर्ष २८ वें] नोव्हेंबर १९६० [अंक ८ वा

: संपादक :

नागेश आत्माराम सावंत

वार्षिक वर्गणी रु. ५ (ट. ख. सह)

टे. नं. २५१२७४

: कार्यालय :

ईस्ट ॲण्ड वेस्ट इंकं. बिल्डिंग, ४९/५५ अपोलो स्ट्रीट, फोर्ट, मुं.

प्रिय वाचक—

दिवाळी प्रतिवर्षी येते आणि दिव्याबत्त्यांच्या रोषणाईनें व अन्यप्रकारें आपण ती यथाशक्ति साजरी करतों. घरांदारांतील व कोनाकोपऱ्यांतील अंधःकार नाहींसा करून तेथें प्रकाशज्योति पेटविण्यांत आपण दंग झालेले असतों. दीपावलि म्हणजे जिकडे तिकडे दिव्यांचा लखलखाट व काळोखाचा नायनाट. सर्वत्र प्रकाशाचें साम्राज्य पसरून दिवाळी आली आणि गेली; परंतु त्यामुळें आमच्या अंतःकरणांत एखादा प्रकाश किरण शिरला का ?

× × ×

'अंतरिंचा ज्ञान दिवा मालवूं नको रे'— असें आमचे साधुसंत सांगत आले आहेत. श्रीसाईबाबांची तर दिव्याबत्त्यांच्या रोषणाईवर भारी भक्ति होती. शिरडींत आल्यानंतर त्यांनीं जो पहिला वहिला नेत्रदीपक चमत्कार करून सर्वांचें लक्ष आपल्याकडे वेधून घेतलें तो म्हणजे आपल्या निवासस्थानीं तेलाशिवाय केवळ पाण्याच्या सहाय्यानें पणत्या पेटविण्याचा होय.

साईबाबा पणत्या पेटविण्यासाठीं रोज रोज तेल मागायला येतात ! यांचें काय आपण देणें लागतों ? अशा विचारानें तेलाचें दान देणाऱ्या सर्वांनीं एकें दिवशीं त्यांना तेल देण्याचें नाकारलें. परिणाम काय झाला ? बाबांच्या पणत्या पेटायच्या थांबल्या नाहींत ! काळोख नाहींसा करून तेथें प्रकाशाचें साम्राज्य सुरू करण्याची बाबांना भारी हौस. अशा रीतीनें जनतेच्या मनांतील काळोख, किल्मिष त्यांना नाहींसें करून टाकायचें होतें. बाबा प्रकाशाचे पुजारी होते. त्यांना लोकांचीं अंतःकरणें पणत्यांच्या रूपानें पेटवायचीं होतीं. व्यापाऱ्यांनीं तेल नाकारलें म्हणून ते डगमगले नाहींत. डगमगतील कशाला ? वाटेल तें करण्याचें सामर्थ्य त्यांच्या ठायीं होतें. त्यांना दुःख झालें तें व्यापाऱ्यांच्या ठायीं वास करणाऱ्या अज्ञानांधकाराचें ! अज्ञानाचा नाश करून त्या ठिकाणीं ज्ञानाची स्थापना करण्यासाठी बाबांचा अवतार होता.

× × ×

प्रत्येकाच्या अंतरांत भगवंताच्या—परमात्म्याच्या रूपानें ज्ञानज्योत सदासर्वकाळ पेटत आहे. परंतु तिच्यावर अज्ञानाचा पडदा ओढला गेल्यामुळें अंतरांत काळोख पसरलेला आहे. अंतरांतील तो दिवा आपण पेटता ठेवावा, आपण सदासर्वकाळ जागृत रहावें, तो दिवा मालवूं नये, आपणास प्रकाशाकडे जावयाचें आहे, काळोखांत नव्हे तर प्रकाशांत निरंतर वावरावयाचें आहे, स्वतः प्रकाशमान् होऊन इतरानांही प्रकाश द्यावयाचा आहे व जन्मा आलियाचें सार्थक करावयाचें आहे, याची आठवण करून देण्यासाठीं दिवाळी येते किंवा श्री साईबाबा यांच्यासारखे सत्पुरुष वेळोवेळीं अवतीर्ण होऊन पणत्या पेटविण्याच्या रूपानें आम्हांला दिव्य संदेश देऊन जातात.

× × ×

नुकतीच दिवाळी येऊन गेली. सर्वत्र प्रकाशाची लयलूट करून जाणाऱ्या त्या आठ वड्यामुळें आम्हांला बाबा शिरडींत पणत्या पेटविण्याच्या रूपानें दिवाळी साजरी करीत असत त्या प्रसंगाची आठवण झाली. सर्वांना प्रकाश देणें, अज्ञानांधकार नाहींसा करणें हें बाबांचें जीवनकार्य होतें. आणि म्हणून केवळ पणत्या पेटविण्याच्या रुपानेंच नव्हे तर परोपरीनें जनतेच्या, आपल्या भक्तांच्या अंतरांतील ज्ञानदीप ते पाजळीत होते, हलुवार हातानें त्याची वात ते पुढें पुढें सरकवीत होते. प्रत्येकानें स्वतःला ओळखण्याचा प्रयत्न करावा, झोपी न जातां जागृत रहावें, सर्वोंकडे आत्मौपम्येन दृष्टीनें पहावें, दुजा भाव किंवा द्वेषभाव सोडावा हीच त्यांची शिकवण होती.

× × ×

काळोखाला पायांखालीं तुडवीत प्रकाशाकडे धांव घेणें व सतत प्रकाशांत वावरणें यांतच आपली इतिकर्तव्यता आहे. वेदकाळापासून सारे ऋषिमुनी व साधु-संत आपणाला सांगत आले आहेत व परमेश्वराला प्रार्थित आले आहेत कीं, ' तमसो मा ज्योतिर्गमय– ' हे भगवंता ! मला सभोंवार पसरलेल्या काळोखांतून प्रकाशाकडे घेऊन जा. माझें अज्ञान नाहींसें कर, सदासर्वकाळ मला ज्ञानसूर्याच्या प्रकाशांत तळपूं दे, वावरूं दे.

किती मोलाचें मागणें आहे हें. प्रति वर्षी येणारी दिवाळी काय, किंवा श्रीसाई-बाबांसारखे सत्पुरुष काय, हीच दिव्य मागणी आमच्यापुढें ठेऊन जातात आणि ही किंवा हां दिव्य संदेश झेलणें व तो आचरणांत आणण्यासाठीं झटणें, यांतच आमचें जीवनसाफल्य आहे.

—संपादक

सध्यां जगांत महान् क्रांति घडून येत आहे. जुन्या दृष्टीनें तिच्याकडे पाहून चालणार नाहीं, नव्हे आपणांस जगतांही येणार नाहीं. नव्या दृष्टीनें विचारशक्ति विकसीत केली पाहिजे, तरच आपण वरच्या पातळीवर जाऊन पोहोंचूं. ॲटम बॉम्बनें आपल्या जीवनाची सारी घडण आरपार पालटून टाकली आहे. त्यामुळें आज आपण नव्या जगांत वावरत आहोंत. जुना दृष्टिकोण टाकून नव्या चश्म्यानें त्याकडे पाहूं तरच आपला निभाव लागेल, एरवीं नाहीं.

—स्वामी शुद्धानंद (अमेरिका)

संकलक : आमचे प्रतिनिधि

कै. तात्याबा कोते यांचे अनुभव — (मागील अंकावरून)

बाबा कित्येकवेळां मजबरोबर कुस्ती खेळत. मी त्यांचे कमरेखालीं हात घाली व त्यांना तसेंच एका हातानें उचलून अंगावर घेई. "अरे, अरे पडेन मी, पडेन मी. तुला गांठ येईल" असें म्हणत. मग मी त्यांना सोडून देई. ते मग हंसत.

कित्येक वेळां मी त्यांचें डोक्यावरचें फडकें सोडी व त्यांचे डोक्यावर मी आपली शिंदेशाही पगडी घाली. माझें उपरणें त्यांना पांघुरवी व त्यांना एक आरसा आणून देई. मग ते हें रूप आरशांत पहात व खांदे वर करीत डोळे मिचकावीत. वेड्यावांकड्या माना हालवीत व आरशांत पहात व आरशांत पाहून म्हणत कीं, "कायरे, हा कोल्या असाच दिसतो नाहीं रे, आणि असंच करतो नाहीं रे!" व मग पगडी उपरणें आरसा मजजवळ देऊन टाकीत. हें सर्व बसल्या बसल्याच करीत.

कित्येक वेळां चट्कन उठून माझे पायास हात लावीत; बाबा हें काय करतां हें चांगलें कां! म्हणून मी बोलें व त्यांचे हात धरी; इतक्यांत ते पुन्हां माझे हातास झटका देत व माझे पायांस हात लावीत व नमस्कार करीत. मी म्हणे, 'बाबा हें कसं काय आहे!' ते म्हणत, 'गप बस, तुला काय माहीत आहे!'

कित्येक वेळां माझ्यापुढें दोन हात जोडीत व दुरूनच मला नमस्कार करीत व जय देवा, जय देवा असें म्हणत.

मी त्यांना कित्येक वेळां 'बाबा, सलाम आलेकुं सलाम, आलेकुं' असें कपाळास पालथा हात लावून म्हणे. तेंही मला कपाळावर पालथा हात ठेवून, सलाम आलेकुं, सलाम आलेकुं, म्हणत.

तात्याबांचा हट्ट

एकवेळां बाबांनीं मला अफूकरितां, विड्याच्या पानाकरितां व बोरांकरितां ४ रु. दिले व त्याचा बाजार करून आण असें सांगितलें. मीच त्यांचा बाजार नेहमीं करीत असें. रहात्याहून हें सामान आणीतसें. त्या दिवशीं सर्व सामान आणलें व चांगलीं बोरें आणलीं. व हें सामान व बोरें बाबांच्यापुढें ठेविलीं व म्हटलें, 'बाबा, तुम्हीं बोरें आणावयास सांगितलीं ती मी आणली. बाबा ती मला व म्हाळसापतीस देऊ लागले, तुम्ही खा एकदोन तरी खा, तर मी खाईन. ते म्हणाले, मी आतां खात नाहीं. मी म्हटलें,

मीही आतां खात नाहीं. ते म्हणत, तूं खारे. मी म्हणें, खाणार नाहीं. अशी माझी व त्यांची बराच वेळ हुज्जत चाले. शेवटीं हे आतां खात नाहींत असें पाहून मी तीं सर्व बोरें रुमालांत बांधलीं व घरीं घेऊन गेलों. रात्रीं निजावयास आलों तेव्हां पुन्हां तीं बोरें बाबांच्यापुढें ठेविलीं व आतां तरी खा, असें म्हटलें. ते म्हणाले, तूं खा व दुपारच्याचप्रमाणें त्यांची व माझी हुज्जत सुरू झाली. शेवटीं मला खूप राग आला. मी तीं सारीं बोरें घेतलीं व खालीं पटांगणांत भिरकावून दिलीं व चावडींत तमाशा पहावयास निघून गेलों. बाबांनीं व म्हाळसापतींनीं तीं सर्व बोरें वेचलीं. व म्हाळसापती मला बोलावावयास आले. मी गेलों नाहीं. दोन तीन वेळां बोलावण्यास आले. मी गेलों नाहीं. शेवटीं एकदां गेलों व बसलों. बाबांनीं त्यांतली थोडीं बोरें पुन्हां म्हाळसापतीला दिलीं. थोडी मला देऊं लागले. मी म्हटलें, तुम्ही खा तर मी खाईन. ते म्हणत, तूं खा. मला राग आला व मी पुन्हां तेथून उठून तमाशा पहाण्यास गेलों. मला पुन्हां दगड्या, कोंडाजी, बोलावावयास आले. मी गेलों नाहीं. मग म्हाळसापती आले व म्हणाले, चला, बाबा ताटकाळले आहेत. मला झोंप घेऊं देत नाहींत. मी जरा आढेवेढे घेतले पण मग गेलों. पण मी धुश्शांतच होतों. बाबांनीं एक दोन बोरें तोंडाला लावलीं. व कांहीं म्हाळसापतीस दिलीं. व म्हणाले, म्हाळसापती, तूं बोरें खाय, आन त्याला (मला) खाय म्हणावें. मग मी खाल्लीं. पण माझ्याशीं बोलले नाहींत. मग आम्ही निजलों.

बाबांचा हट्ट

मी पूर्वी श्रावणी सोमवार, बारा महिन्याच्या एकादश्या व महाशिवरात्र करीत असें. पुढें मी बाबांच्या मशिदींत निजावयास जाऊं लागलों, तेव्हां बाबा मला मुद्दाम त्या त्या उपासाच्या दिवशीं मटन, कोळंब्यांतील रताळीं व इतर जेवण जेऊं घालीत, पानाचा विडा देत व म्हणत, अरे, कसले सोमवार, अन् कसल्या एकादश्या अन् कसली शिवरात्र करतो. हें खाय, हें खाय. एका शिवरात्रीस मी म्हटलें, मला शिवरात्रीचें तरी हें खाऊं घालूं नका. ते म्हणाले, खाय, काय की शिवरात्र. दादा केळकर मला म्हणाले, कीं ते सांगतात तर तुम्ही खा. त्यांची आज्ञा मोडूं नका. मग मी खाल्ले व तेव्हांपासून सोमवार, एकादश्या व शिवरात्र मी सोडून दिली.

कधीं कधीं बाबा श्री द्वारकामाईत दिवसा ४-५ चे सुमारास नाचण्याचे तालांत नाचत असत. वांकडी मान, वाकडा पाय, वांकडे हात करीत डोळे मिचकावयाचे. थट्टेचे बोल बोलत. गातही. हातांत मुरली धरून, जसे कृष्ण परमात्मा दीड पायावर नाचत तसे बाबा नाचत; वांकुल्या दाखवीत. हातांत मात्र कांहीं घेत नसत. पण हातांत मुरली, वेणू किंवा पावा घेऊन, वाजवून जसें नाचावे तसें दीड पायावर व हातांनीं मुरली वाजविण्याचे हावभाव करून मागें पुढें पावलें टाकून नाचत व मजा करीत. पीरासोरांसमवेत किंवा कोंडाजी मुसलमान, महादु घोडेवाला देखत नाचत—माना वांकड्या तिकड्या करून पिंगाही घालीत, घे टिकोऱ्या, घे धत्तुऱ्या असें तोंडानें म्हणून, डावा हात अडवा करून, त्याचे पंजावर उजव्या हाताचा दंड ठेवून नाचत.

रोज १०–१५ रुपयांची बर्फी, किंवा रेवड्या, खारण्या, बत्तासे, पेढे, शेंगदाण्याचे काजू, हलवायाच्या दुकानांत जें असेल तें बाबा विकत घेत असत व सर्वांना वाटून देत. त्यांचेबरोबर मलाही देत.

मी रोज रात्रीं बाजरीची भाकरी, दूध व गूळ सुमारें ८॥ ला त्यांना आणून देई. त्यापैकीं अर्धी पाऊण भाकरी दुधांत कुसकरून त्यांत गूळ घालून त्यांना देई व ते त्यापैकीं थोडेसें खात व नंतर ताट पुढें सारून देत. ताटांत राहिलेली भाकर व मी आणल्यापैकीं (मी दोन भाकरी आणी) शिल्लक राहिलेली मग कोंडाजी घेऊन जाई. त्यांचें हें खाणें झालें म्हणजे मी त्यांचेपुढें फक्त सावण्याचें लहानसें ताट ठेवी. मग त्यापैकीं ५–६ अगोदर माझे तोंडांत आपले हातानें घालीत. नंतर २–४ आपण खात. कोंडाजी त्यांना विडे करून देत. बाबा सर्वांच्या अंगावर एक एक फेंकीत व आपण खात. याप्रमाणें लागलीच दोन घोट पाणी पीत. दिवसा रात्रीं विडे खात; पुष्कळ खात व ते सर्व कोंडाजीच करून देई. राधाकृष्ण आल्यानंतर मात्र पुढील व्यवस्था त्या करूं लागल्या.

राधाकृष्णांची कामगिरी

राधाकृष्णांचें चरित्र म्हणजे राधाविलास असावा असें मला वाटतें. त्या खालील कामें करीत :—

(१) त्या पहांटेस उठून, मशिदीचें पटांगण, बाबांच्या फेरीची व परसाकडेची वाट व भिक्षेला जाण्याची वाट किंवा रस्ते झाडून काढीत.

(२) कमानी आणून वेल लावले. बाबांच्या फेरीच्या रस्त्यावर चावडींत जाईपर्यंत वेल लाविले व कमानी केल्या.

(३) चावडीची मिरवणूक, लोखंडी १०० टेंभे, पालखी (पालखींत बाबांचे कपडे टाकावयाचे) व घोड्यासहित मिरवणूक. त्यांनींच घोडा आणण्याची व्यवस्था केली. त्यांनींच पालखी, रथ, घोडा, बसावयाच्या सतरंज्या, जाजमे, पायघड्यास बनात, शालजोड्या, पैठण्या, जरीचे शेले वगैरे सामान त्यांनींच आणलें. चावडींत व मशिदींत कापडाचे पडदे.

(४) अबदागिर, मोरचेलें, चवऱ्या, चोपदार, छडीदार यांच्या काठ्या, पडदे [बाबा चावडींत जाऊं लागले म्हणजे] वरती लावावयाचे व टेंभे जाळावयाचे.

(५) वाजंत्री, तासे.

(६) भजन.

(७) सर्व विड्यांचें सामान ठेवणें, व विडे करून बाबांच्याकडे पाठविणें. सावण्याच्या ताटांत विडे ठेवावयाचे.

(८) सावण्यांची व शेंगदाण्याचे काजू भरून बाबांचेकडे रोज रात्रीं ताटें पाठवावयाचीं. पाण्याची झारी बाबांना पाणी पिण्याकरितां तात्याबाबरोबर पाठवावयाची.

(९) दिवे, लाईट.

(१०) तोंड धुण्यास सकाळीं गरम पाणी, न्याहरी—यांत २ लाडू, बदाम रोटी, दहीं, दूध (वाट्या), लोणी, खडीसाखर पाठवीत.

(११) दुपारीं शिरा (१ शेर), तांदुळाची खीर (१ शेर तांदुळांची), पुऱ्या किंवा पोळ्या, धुगऱ्या, भजीं, भाज्या वगैरे २–३ ताटें भरून पाठवीत.

(१२) तिसरे प्रहरीं पुन्हां फराळाचें पाठवीत.

(१३) सायंकाळीं तात्याला वरप्रमाणें, भाकरी, दूध, दहीं साबण्या वगैरे.

प्रथम वस्तींत [भिक्षा] सकाळीं ८–८॥ वाजतां जात. वस्ती म्हणजे भिक्षा हा कसा अर्थ झाला तें कळत नाहीं.

बाबांच्या दोन गाई व शेळ्या होत्या. त्या तात्याबाकडे असत. त्यांचेंच दूध, दहीं, लोणी, ताक, तूप बाबा खात. तात्याबाकडे गाई व शेळ्या होत्या व आहेत. माधवराव देशपांडे यांचेकडे गायी व शेळ्या होत्या.

पंढरपूरच्या यात्रेची गोष्ट

प्रथम राधाकृष्ण पंढरपुराहून येथें आल्या. व महिन्या दीड महिन्यांनीं त्या, बाळा शिंपी, महादु फसल्या, आषाढी एकादशीचे वारीकरितां पायीं पायींच पंढरपुरला गेल्या. मी, माझी आई व आणखी २–४ मंडळी अशा मंडळींनीं आम्हीपण बेत केला कीं आपणही प्रथम नगरास जाऊं व तेथें वरील मंडळीस गांठूं व त्यांचे बरोबर पायीं पायीं पंढरपुराला जाऊं. त्याप्रमाणें आम्ही निघालों. मी, माझा मेहुणा विठोबा जगताप, लक्ष्मीबाई शिंदी, माझी आई वडील मुलगी दगडी ३–४ वर्षांची व आणखी ३–४ बाया असे निघालों. बाबांनीं उदी दिली व परवानगीही दिली. सामानसुमानाच्या तीन गाड्या भरून विहिरीच्या वडाचे झाडाखालीं उभ्या केल्या. आम्ही पुणतांब्यावरून निघालों. मी मारुतीस नारळ फोडला. व शनि महाराजांस नारळ फोडण्यास गेलों. ४०–५० मंडळी आम्हाला घालवण्याकरितां वडाजवळ जमली होती. इतक्यांत बाबा हल्लीचें मंदिराचे पडित जागेवर उभे राहिले. कोंडाजी मुसलमान मला बोलवावयास आला. मी शनि महाराजास नारळ फोडीत होतों. इतक्यांत कोंडाजी म्हणाला, 'तुम्हांस बाबांनीं बोलाविलें आहे.' मी गेलों. बाबा म्हणाले, चल. मी त्यांचे बरोबर मशिदींत गेलो. कांहीं मंडळी मजबरोबर आली व कांहीं गाड्याजवळ उभी राहिली. बाबा आपल्या जागेवर बसले. मी कठड्याजवळ बसलों. माधवराव समोर बसले. माधवरावांनीं चिलीम भरली. बाबांनीं ओढली. कोणी बोलेना, चालेना. माधवराव म्हणाले, देवा, तुझी बायजामामी, व दुसरी मंडळी वडापाशीं उभी राहिली आहेत. तात्या येथें आला आहे. मंडळीं खोळंबली आहेत. बाबा म्हणाले, बायजामामीला हाका मारा, इकडे माझी म्हातारी आली व म्हणाली, बाबा कशाला हांक मारली ! दिवस लई वर आला—मंडळी खोळंबली, बाबा म्हणाले, घरीं जा. आज जावयाचें नाहीं. बाबा म्हणाले, बायजामामी, आज जाऊं नये, उद्यां जाऊं नये, परवाचे दिवशीं कोणाला विचारूं नये. पहांटेस जावें तडक धूम. ही घे उदी. ती म्हणाली, बरं आहे, बाबा, परवां

जाऊं. गाड्या परत केल्या. सर्व मंडळी आपापल्या घरीं गेली. माधवरावांनीं पंचांग आणिलें व पाहिलें तों तो दिवस खरोखरींच वाईट होता.

बाबांनीं आनंदानें निरोप दिला

नंतर तिसरे दिवशीं पहांटे आम्हीं निघालों. बाबांनीं आनंदानें उदी लाविली व आम्हांस वाटेला लाविलें. त्याप्रमाणें पुणतांब्यांचे स्टेशनवर गेलों. तेथें गंगेवर स्नान केलें, फराळ केला व गाडींत बसलों. सकाळीं ८ वाजतां जेऊर स्टेशनवर उतरलों. तेथें आम्हांस राधाकृष्ण वगैरे मंडळी ९–१० वाजतां भेटली. तेथें जेवणखाण जेवण खाण केलें व आम्ही नरसिंगपुरास नरसिंह महाराजांचे दर्शन घेण्यास पायीं गेलों. राधाकृष्ण वगैरे मंडळी आमचे बरोबर होती. (जेऊरहून नरसिंगपूर ६ कोस व नरसिंगपुराहून पंढरपूर १४ कोस). नंतर नरसिंगपुराहून आम्ही निघालों. व मध्यें पुन्हां एका गांवीं मुक्काम केला. तेथें सर्व दिंड्या (देहू, आळंदी, बेलापूर, पैठण, निवृत्तिनाथ महाराजांची पालखी) आल्या होत्या. तेथून दुसरे दिवशीं म्हणजे दशमीचे दिवशीं सकाळीं निघालों. व सायंकाळीं पंढरपुरला पोहोंचलों. माधवरावांनीं नानासाहेब चांदोरकरांना आमच्या येण्याबद्दल पत्र दिलें होतें. बाबांची परवानगी घेतली. मंडळी आमचे घरीं येते व बायजामामीस बाबांनीं परवानगी दिली, आतां आम्ही येतो बरं कां ? असें विचारण्याचा काकासाहेब, नानासाहेब चांदोरकर यांचा पाठ होता.

नानासाहेबांनीं चंद्रभागेच्या तीरावर दिलेल्या एका धर्मशाळेंत राधाकृष्ण, बाळ शिंपी व महादू फसल्या ही मंडळी उतरली. आम्हीं आपल्या बडव्याच्या घरीं उतरलों.

पंढरपुरांत कॉलऱ्याचा जोर

एकादशीचे दिवशीं तेथें कॉलरा सुरू झाला. फार जारीनें सुरू झाला. द्वादशीचे देवशीं तर पराकाष्ठाच झाली. आमची म्हातारी व आमचे बरोबरची दुसरी मंडळी घाबरली व म्हणाली चला आतां आपले घरीं. आम्हीं म्हटलें कीं, आम्हीं पूर्णिमेची लाही घेतल्या, खेरीज (काला केल्या खेरीज) येथून जाणार नाहीं. म्हातारी फार घाबरली. नानासाहेब चांदोरकरांकडे गेली व म्हणाली, तात्या ऐकेल तर फक्त तुमचेंच ऐकेल. करतां त्याला दोन गोष्टी सांगून त्याला येथून काढून घ्या. त्याप्रमाणें नानासाहेबांनीं मला व बाळा शिंप्यास द्वादशीचे दिवशीं सायंकाळीं आपले घरीं बोलाविलें.

माधवराव त्या वेळीं अस्तगांवचे पाटील होते. बाबांनीं त्यांना आगगाडीनें पाठविलें व राधाकृष्णाला व ह्या सर्व मंडळीला घेऊन ये, राधाकृष्णाला सोडून येऊं नको असें सांगितलें.

कॉलऱ्याचा जोर फार; मंडळी घाबरली, असें पाहून बाबांनीं माधवरावांस पंढरपुरास रवाना केलें. ते दशमीचे दिवशीं संध्याकाळीं पंढरपुरला आले व नानासाहेब चांदोरकरांकडे उतरले.

बाबांची दक्षता

पंढरपुरला कॉलरा होणार, मंडळी घाबरणार, हें बाबांना माहीत होतें व त्यांना

पंढरपुरला जाऊं नका असें तर कांहीं म्हणतां येत नाहीं म्हणून बाबांनीं माधवरावांना परभारें मालगाडींतून त्याच वेळीं जाण्याची तयारी करण्यास सांगितलें. माधवरावांनीं त्याप्रमाणें तयारी करून नानासाहेबांस कोण कोण मंडळी येत आहेत याबद्दल पत्रहि लिहिलें व तेहि पंढरपुरला गेले. त्यांची आमची गांठ दशमीचें दिवशींच संध्याकाळीं पडली. नानासाहेब मला म्हणाले, 'तात्या, कॉलऱ्याचें मान फार आहे. आज ३०० चा आंकडा आहे. तुझ्या घरीं माणसें घाबरतील. तर तूं मंडळी घेऊन जा.' तो द्वादशीचा दिवस होता. आम्ही कबूल केलें. बाळ्यानेंहि कबूल केलें. त्याप्रमाणें सकाळीं त्रयोदशीस आम्ही सर्व पांडुरंगाचें दर्शन घेऊन निघालों व नावेंत बसून या कडेला आलों.

× × ×

पादुकांचा चमत्कार—

श्री. बा. ग. नाडकर्णी बी. ए., सिक्युरिटी ऑफिसर, कॅरोना साहु कं. [प्रायव्हेट] लि. केव्हज रोड, जोगेश्वरी ,हे आपणांस श्री साईबाबासंबंधीं आलेला अनुभव निवेदन करतांना लिहितात कीं, आमच्या घराण्याचें दैवत श्री मंगेश [गोवा] हें असलें तरी पूर्वीपासून आमचे वाडवडील, श्री दत्ताची उपासना करीत आले आहेत. माझे वडील गुरुचरित्र मोठ्या भक्तीभावानें वाचीत असत व तेही दत्तभक्त होते. माझ्यांत मात्र ती धर्मप्रवृत्ति जवळ जवळ नव्हती. आणि १९५३ सालीं आलेला जो अनुभव मी येथें सांगणार आहे तेथपर्यंत तरी श्री साईबाबांकडे माझें लक्ष नव्हतें. मी आस्तिक नाहीं व नास्तिकही नाहीं. माझी पत्नी मात्र श्री साईबाबाकडे १९५३ च्या सुमारास वळूं लागली होती. ती श्रद्धावान् आहे.

१९५३ सालीं मी, पत्नी व मुलांबाळांसह वास्को-ड-गामा [गोवा] येथें नोकरीनिमित्त रहात होतों. माझ्या वडिलांची एक ट्रंक माझ्याजवळ होती. ऑक्टोबर १९५३ मध्यें त्यांतील चीजवस्त तपासीत असतां मला वडिलांची गुरुचरित्राची पोथी त्यांत सांपडली व मी तिचें पठण करावें अशी मला भावना झाली. त्यांत सांगितलेले नियम पाळून त्या पोथीचें मी सात दिवस पारायण केलें. तो सप्ताह संपल्यानंतर १।२ दिवसांनी आमचे एक मित्र डॉ. मुल्की हे मंगलोरहून मुंबईस जात असतां आमच्याकडे उतरले. तें साई-बाबांचे भक्त होते. अनेक वेळां ते शिरडीला जाऊन आले आहेत. त्यांनीं बाबासंबंधीं आपणास व इतरांस आलेले कित्येक अनुभव आम्हांला सांगितले. बाबा शिरडी येथें असतांही ते (डॉ. मुल्की) शिरडीस त्यांच्या दर्शनासाठीं गेले होते. माझी पत्नीहि त्यांचे अनुभव ऐकत होती. आम्हीं त्यावेळीं म्हणालों कीं, बाबा अनेक लोकांस अनेक प्रकारें आपल्या अस्तित्वाची जाणीव करून देतात; तशीच त्यांनीं आम्हांला करून दिली तर काय बहार होईल !

या घटनेस १।२ दिवस लोटले आणि ता. २५ ऑक्टोबर १९५३ रोजीं सकाळीं १० वाजण्याच्या सुमारास माझी पत्नी मसाला दळीत होती. दळणें संपल्यानंतर जात्याची

पेढे तिनें धुतलीं व तें पाणी घराच्या बाजूस बऱ्याच दिवसांपासून पडून असलेल्या एका दगडावर फेकलें. दगडाची लांबी रुंदी ९×६ एवढी होती, त्या दगडावर पाणी पडल्यामुळें त्यावरील केरकचरा धुवून निघाला आणि त्यावर दोन पावलें दिसूं लागलीं. माझ्या पत्नीनें तीं पहातांच तो दगड तिनें आणखी पाणी घेऊन चांगला साफसूफ केला. तेव्हां पावलें अगदीं स्पष्ट दिसूं लागलीं. विशेष म्हणजे शिरडींत द्वारकामाई समोर जो दगड आहे तसाच त्याचा आकार आहे. तो दगड आम्हीं संभाळून ठेविला आहे.

माझें गुरुचरित्राचें वाचन, एका साईभक्ताचें आमच्या घरीं आकस्मिक आगमन व त्यांच्या संबंधींच्या अनुभवाबाबत आमचें झालेलें संभाषण व आम्हांला आलेला हा पादुकांचा अनुभव, या गोष्टी लागोपाठ घडत गेल्या. त्या वेळेपासून मी बाबांचा भक्त बनलों. आणखी एक गोष्ट सांगितली पाहिजे. तेथपर्यंत आमची सांपत्तिक स्थिति समाधानकारक नव्हती; परंतु त्यानंतर बाबांच्या कृपेनें परिस्थिति आस्ते आस्ते सुधारत गेली.

लहान मुलाच्या आंकडीवर

जुनें आणि प्रसिद्ध औषध

जयकर्स चिल्ड्रन्स कन्व्हलशन् रेमेडी

सोल प्रो. जयकर ब्रदर्स
६६, मरीन ड्राईव्ह, मुंबई १

: स्टॉकिस्ट :
कांचनलाल वाडीलाल कं.
दवाबझार, मुंबई २

अर्नाळकर ब्रदर्स

चष्म्यांचे व्यापारी

आमच्या येथें **डोळ्यांची मोफत तपासणी** करून शास्त्रोक्त चष्मे **वेळेवर** तयार करून देण्यांत येतील. सर्व प्रकारच्या फ्रेम्स् व कांचा मिळतील. एकदां आमच्या दुकानीं आल्यानंतर तुम्हीं आमचे कायमचे ग्राहक बनाल.

: मालक :
बाबूराव अर्नाळकर
२५५ गिरगांव रोड,
सरकारी तबेल्यासमोर, **मुंबई ४**

वि. सू:—श्रीसाईभक्तांसाठीं खास सवलतीचे दर

नीलवर्ण घनःश्याम

प्रकरण २ रें लेखक : के. कृ. प्रधान, बी. ए. एलएल्. बी.

वासुदेवाचें मथुरेंत पुनरागमन

' नको आतां देवा उघडूं नयन '

सर्व प्रकृतिबद्ध अणुरेणुंमागील हा आदिपुरुष आपणांस सतत दिसूं लागला म्हणजे सर्वच ठिकाणीं एक घनदाट चैतन्यच चैतन्य पसरलें आहे, अशी आपली मनोमय खात्री होते व या चैतन्य प्रवाहाबरोबरच वाहणारें सत्य व आनंद यांचे तितकेच घनदाट भरलेले प्रवाह त्या चैतन्य प्रवाहाला मिळून त्रिवेणी संगम आपल्या दिव्य दृष्टींत निर्माण होतात. हा चराचराला अधिष्ठान असलेला सत्, चिद् आणि आनंददायी आदिपुरुष पूर्ण निराकार–निर्गुण–शांत अव्यय अशा अवस्थेंत–जगाच्या आदि आणि अन्तापलिकडे–मोक्षाच्या एकान्त–अवस्थेंत आपल्या नजरेस पडतो. ही स्थिति प्राप्त होण्यापूर्वी आपल्या ठिकाणीं अतीव वैराग्य निर्माण व्हावें लागतें. जगांतल्या कोणत्याहि चल अथवा अचल वस्तुमात्रावरील आपली प्रीति अगदीं शून्यावस्थेप्रत पोंहचते. परमेश्वरानें निर्माण केलेली ही अपरंपार विविधतेची संपत्ति–आपल्या सुख व आनंदास अपुरी–अगदीं तुटपुंजी पडून–परमेश्वराची एरवीं अगाध वाटणारी कल्पकता–आपल्या कौतुकाचा विषय न होतां, उलटी तिरस्करणीय भासूं लागते. रोजरोज उगवणारे तेच तेच सूर्य चंद्र व तारे–रोज रोज समोर दिसणारी तींच तीच दृश्यें, रोज भेटणाऱ्या त्याच त्याच व्यक्ति–निव्वळ पोटासाठीं आपण करीत असलेली तीच तीच धडपड–आपल्या जीवनांत किंचित् बदल वाटण्यास लावणारे तेच ते ऋतु–एक ना दोन–सर्वच गोष्टी आपणांस नीरस–रुक्ष वाटूं लागतात व 'नको देवा आतां उघडूं नयन–न साहवे जीवन क्षुद्र आतां' असें तळमळून वाटूं लागतें. सर्व सुवर्णाचे अलंकार मोडून त्याचें पुन्हां सोनेंच करावें, त्याप्रमाणें आपण गवतें, झाडें, झुडपें, पशुपक्षी, माणसें सर्वांचेच विविध आकार आपल्याच मनानें मोडून सर्व दृश्य सृष्टीचा एक प्रकृतीचा निराकार निर्गुण गोळा आपल्याच कल्पनेंत तयार करतों व त्यामागें जणूं काय निराकार निर्गुण एकच चैतन्य प्रवाह वाहात आहे अशी आपल्या मनबुद्धीस शिकवणूक देऊं लागतों.

परब्रह्माचें स्वरूप बघण्याची ही आपली पूर्वतयारीच असते. ज्यांत आपल्या सर्व पूर्वस्मृति दडलेल्या आहेत असा तो भूतकाल व ज्यांत आपण आपलीं गोड गुलाबी स्वप्नें साकार होतील अशी आशा पालवीत असतों असा तो रम्य भविष्यकाल–हे दोन्हीहि काल चालू वर्तमानांत विलीन होतात व कल्पकतेची सर्व भरारी बोथटून जाऊन–आपण एका अमर्त्य–सतत तीच स्थिति असलेल्या अनुभवाकडे झपाट्यानें जाऊं लागतों. सर्व जग आपल्या ठिकाणीं पूर्णविरामाप्रत पोहोंचतें व अशा स्थितींत–एका महान् गोल गोल फिरणाऱ्या उत्क्रान्तीच्या "Jiant Wheel" वरून एकाएकीं आपणच एकटे खालीं

उतरलों असें वाटते व सर्व ब्रह्मांडे (म्हणजे जितकी जितकी म्हणून परमेश्वराची निर्मिति आहे तितकी) आपणापासून एकदम अलग होतात व 'जें झालेंचि नाहींरे त्याची वार्ता काय पुससी' म्हणून आपल्या शिष्याला छातीठोक जबाव देणाऱ्या श्रीरामदासस्वामीसारखी आपल्या अस्तित्वानें त्रिभुवनाचा केवळ भास निर्माण करणाऱ्या--त्या निराकार, निर्गुण, अव्यय, अखंड, कधींही न जन्मलेल्या कालातीत परब्रह्माचें आपणांस दर्शन होतें.

माहेरघरीं आल्याचा आनंद

जडाला म्हणजे शरीराला आणि आकाराला आपण बद्ध असल्यामुळें या निराकार, निर्गुण, कालातीत स्वरूपांत परब्रह्म आपणांस फार वेळ ठेवीत नाहीं. किंबहुना आपणच फार वेळ त्या स्थितींत राहूं शकत नाहीं. परंतु त्या तेवढ्या थोड्याशा वेळांत आपल्यामध्यें मात्र जमीनअस्मानचा फरक होतो. आपल्या शरीरांतील अणुरेणूंना नसानसांना–विचारांना–कल्पनांना–बुद्धीला आपलें माहेरघर नजरेस पडल्याचा दिव्य आनंद होतो. ज्या ठिकाणीं गेल्यावर जन्ममृत्यु नाहीं–ज्या ठिकाणीं भूत-भविष्य-वर्तमान यांचेकडून कढईत टाकलेल्या पदार्थासारखें आपलें तळण होत नाहीं–ज्या पूर्ण सत्य व आनंद यांची सतत अनुभूति येते–असें, तें दिव्य ठिकाण एकदांच पाहिल्यावर ' यद ज्ञात्वा कश्चिद् विज्ञानुमेव न विद्यते ' किंवा ' भिद्यन्ते हृद्य ग्रंथी छिद्यन्ते सर्व संशयः ' असें ज्याचें गीतेंत वर्णन केलें आहे, अशी स्थिति प्राप्त होते व नंतर निराकारांतून झपाझप बाहेर पडलेले व सतत बाहेर पडत असलेले सर्व कोडो जडअजड सृष्टीतील आकार चैतन्यानें कसे नटलेले आहेत व सर्व ब्रह्मांडें चैतन्यामुळें कशीं अतीव सुंदरतेनें बहरलेलीं आहेत हें कळूं लागतें. आपण या जगतांत चैतन्यजड लग्नसमारंभासाठीं निमंत्रित पाहुणे म्हणून आलों आहोंत व हा आपला जीवनसमारंभ सर्व बाजूंनीं अगदीं फळाला आला आहे, असा अनुभव येऊन आपला मनबुद्धीचा प्रान्त अगदीं समृद्ध होऊन जातो व ती आदिमायाच पुन्हा शृंगार केलेल्या नवोढा तरुणीसारखी हावभाव करून आपल्याला सतत सुखवूं लागते. परंतु आतां तिच्या या सौंदर्यांत अशी कांहीं अनुपमता येते कीं, तिच्याशीं रत होतांना अमृत-मय चैतन्यानें आपलें शरीर, मन, बुद्धि हे अवयव पूर्णपणें, दिव्यत्वानें भरभरून येतात व ' कणाकणामध्यें नाचते चैतन्य '–' सांगतसे धन्य जन्म तुझा ' अशी अवर्णनीय अवस्था प्राप्त होते. सारांश, आदिमाया ही चैतन्याचीच दुसरी बाजू असून तिचें स्वरूप पूर्ण चैतन्यानुभव घेतल्यावरच पूर्णपणें कळतें, तोंपर्यंत नाहीं.

वसुदेवांची संभ्रमावस्था

चैतन्याचीच दुसरी बाजू अशी ही आदिमाया–कुमारिकेचें सुंदर रूप घेऊन जगन्माता यशोदेच्या कुशींत मनमोहन चळवळ करीत आहे हें पाहतांच–श्रीकृष्ण प्रभूंना बाहूंत घेतलेल्या वसुदेवाच्या ठिकाणीं एकदम संभ्रम निर्माण झाला. श्रीकृष्णाचेंच दुसरें तिलकेंच गोंडस व सुंदर पण स्त्रीरूप त्याला त्या बालकाचे ठिकाणीं दिसूं लागलें. एका क्षणार्धांतच जवळ जवळ नकळतच त्यानें श्रीकृष्ण प्रभूंना यशोदामाईच्या शेजारीं ठेवलें

व त्या बाळकाला उचलून घेऊन तितक्याच प्रेमानें तो त्याला कवटाळूं लागला व एकामागून अशी सारखी त्याची प्रेम विव्हलतेनें चुंबनें घेऊ लागला. त्या बालकाच्या मृदु गोंडस व सुकुमार अवयवाचा स्पर्श होतांच वसुदेवाच्या डोळ्यावर अशी कांहीं एक विलक्षण झापड आली कीं त्यास एकाएकीं वाटूं लागलें कीं, मी वसुदेव–माझी स्त्री देवकी व आमचे दोघांचें हें सुंदर बालक–हें दुष्ट कंसापासून कोठें लपवूं–कोठें दडवून ठेऊं? याला पाताळांत दडवून ठेऊं कीं आत्तांच्या आत्तां स्वर्गांत उड्डाण करून नन्दनवनांतल्या एका दूरच्या राजवाड्यांत याला घेऊन जाऊं. याच्या नखाला सुद्धा कांहीं इजा झाल्यास आपलें हृदय विदीर्ण होऊन त्याचे शतशः तुकडे होतील. आतां काय करूं कीं देवकीचे हें बालक देवकीच्या स्वाधीन करूं–ती त्याचं आपल्यापेक्षां दक्षतेने व प्रेमानें संरक्षण करील. छे, हें बालक जर आपणांपासून कोणी हिराहून घेतलं–तर मग जगण्यांत तरी काय अर्थ आहे? वसुदेवाची ही विसंभ्रम अवस्था पाहून यशोदेजवळ ठेवलेलें तें गोंडस परब्रह्म साकार स्वरूप, गंमतीनें दोन्ही हात व पाय वर करून व आपले विशाल नेत्र वसुदेवाकडे लावून गोल खळग्या पडलेल्या गालांची मजेदार हालचाल करून खदखदां हासूं लागलें. पण वसुदेवाचें तिकडे लक्षच नव्हतें. तो आपल्याच सुखदायी संभ्रमांत चिंतातुर मुद्रेनें खडतर भविष्याचा विचार करीत उभा होता. परंतु या स्थितींत या ठिकाणीं फार वेळ घालविणें बरें नाहीं असें वाटल्यामुळें कीं काय, कीं देवकीला हें बालक कधीं एकदां दाखवितों अशा तीव्र उत्सुकतेमुळें म्हणा, पण वसुदेव एकदम तीरासारखा तेथून उलटून कंसाच्या बंदिखान्याकडे झपाझप पाऊलें टाकीत परतला.

आदिमायेचें कारागृहांत आगमन

आतां जगांतल्या सर्व सुंदर व सुखदायी स्वप्नांचा ठेवा त्याला आपल्या नाजुक स्त्रीहस्तांनीं बिलगला होता. कंसानें आतांपर्यंत क्रूरपणानें जन्मतःच मारलेल्या आपल्या सात बालकांचे निष्पाप चेहरे एका मागून एक त्याच्या नजरेसमोरून सरकत होते. त्या भीषण भूतकाळच्या स्मृति त्याला एक सारख्या भेडसावीत होत्या. तर ज्याच्या केवल स्पर्शनानें सर्व जीवनांचा विलक्षण मोह आपल्या ठिकाणीं निर्माण झाला, त्या ह्या क्षणार्धांत 'जीव कीं प्राण' झालेल्या बालकाला कांहीं झालें तरी वाचवावयाचेंच, असा भविष्यकालचा निश्चयात्मक संकेत–त्यास धीर देऊन झपाझप पाऊलें टाकावयास लावीत होता. याच अवस्थेंत तो बंदिखान्यांत शिरून परत देवकीच्या शेजारीं कधीं येऊन उभा राहिला, हें त्याचें त्यालाच कळलें नाहीं. देवकी मातेनें त्या बालकाकडे एक क्षणमात्रच पाहिलें व आदिप्रभु व आदिमाया–या एकाच नाण्याच्या दोन्हीं बाजू असल्यात–त्याप्रमाणें जुळ्या बालकांसारख्या तिला वाटून–तिनें आदीमायेला वसुदेवाच्या बाहूंतून घेऊन कडकडून मिठी मारली व जणुं काय, श्यामला, मोहना, तूं दुसऱ्या स्वरूपांत येऊन मला पुन्हां भेटलास ना– अशा तऱ्हेचे मनांत विचार करीत असतांच–मोहमायेनें अतिशय भारले गेल्यामुळें त्या स्थितींत तिला क्षणार्धांत गाढ निद्रा लागली. वसुदेवसुद्धां फार थकल्यामुळें म्लान चेहरा करून देवकी शेजारींच बंदिखान्यांत झोपी गेला. (पुढें चालू)

उथळ पाण्याला खळखळाट फार !

पुस्तक ही चीज अशी आहे कीं, एकदां ती हातावेगळी झाली म्हणजे आपण त्यास कायमचे अंतरलों म्हणून समजावें. त्याची अपेक्षाच करूं नये. ती करणाऱ्यास त्याचे दुष्परिणाम भोगावे लागतात. पुस्तक हातचें जाऊनही शहाणपणाचे धडे शिकावे लागतात.

"मी स्वतःचीं पुस्तकें घरीं नेऊन वाचण्यासाठीं कधींही कोणाला देत नाहीं. फार वाईट अनुभव घेऊन चुकलों आहें मी त्याबाबतींत; परंतु आपला अत्याग्रह व आपले व माझे जिव्हाळ्याचे संबंध लक्षांत घेऊन मी हें माझें आवडतें पुस्तक तुम्हांला वाचण्यासाठीं देत आहें. मी माझ्या पुस्तकांना जिवाच्या जतनेनें जपत असतों. तें जराही चुरूं नये किंवा त्याला डाग लागूं नये यासाठीं मी जास्तींत जास्त खबरदारी घेत असतों. तसेच तुम्हींही जपा म्हणजे झालें.' परगांवाहून आलेल्या आपल्या एका मित्राच्या हातीं एक पुस्तक सोपवीत असतां शेखरनें हे उद्गार काढले.

'अहो राव ! जणूं काय आपली सारी संपत्ति व मौल्यवान् खजिना मला आपण देत आहांत ! एका पुस्तकावर किती हा लोभ ! परंतु ठीक आहे. कांहीं काळजी करूं नका ! अवघ्या दोन दिवसांत हें पुस्तक जसें आहे त्या स्थितींत तुमच्या हातीं येईल म्हणजे तर झालें ना ?'

× × ×

कांहीं दिवस लोटल्यानंतर कोणी एक गृहस्थ शेखरच्या घरीं आले व डागाळलेलें, जरा जीर्ण झालेलें व पानें सुटलेलें एक पुस्तक त्याच्या हातीं देऊन म्हणाले, "आपले मित्र आपल्या गांवीं जाण्यापूर्वी आमच्याकडे घाईघाईनें आले व हें फाटकें तुटकें पुस्तक घरीं ठेऊन गेले. आपला पत्ता देऊन तें आपणास पोंहोंचतें करण्याची विनंती केल्यावरून मी तें घेऊन आपल्याकडे आलों आहे. बरेच दिवस तें पुस्तक आमच्या घरीं धूळ खात पडून होतें. आज इकडे येण्यास मला वेळ मिळाला. उशीर झाल्याबद्दल क्षमा करा हं !"

शेखरनें तें पुस्तक हातीं घेऊन उलथूनपालथून व निरखून पाहिलें. आपल्या एका आवडत्या पुस्तकाची ती दैन्यावस्था पाहून त्याला पराकाष्ठेचें दुःख झालें. त्याच्यानें त्या मित्रास पत्र लिहिल्याशिवाय रहावेना. त्यानें लिहिलें कीं, 'माझ्या आवडत्या पुस्तकाची तुम्हीं करून टाकलेली दुर्दशा पाहून मला अतोनात दुःख झालें. काय लिहावें हेंच समजत नाहीं. किती तळमळीनें पुस्तकाची काळजी घेण्याबद्दल मी सांगितलें होतें तुम्हांला ! काय झाला उपयोग त्याचा ? आपण दिलेलें वचन पाळलें नाहीं. कोणीही एकदांच फसतो. पुस्तकांच्या बाबतींत मात्र

माझी अनेकवार फसवणूक झाली आहे. आपण तर कमाल करून सोडली! यापुढें मी जास्तींत जास्त सावधगिरीनें वागावें व पुस्तकांच्या बाबतींत कोणावरही विश्वास टाकूं नये, याचा आपण चांगला धडा शिकविला. तो धडा मी केव्हांहि विसरणार नाहीं. त्याबद्दल मी आपणास शतशः धन्यवाद देतों.'

× × ×

त्या मित्राकडून कांहीं दिवसांनीं या पत्राचें पुढीलप्रमाणें उत्तर आलें :

'आपण कोणत्या पातळीवर आहांत त्याचा बरोबर पत्ता मला आपल्या पत्रामुळें लागला. यःकश्चित पुस्तकासाठीं आपला जीव इतका खालवर होईल असें मला वाटलें नव्हतें. त्याची कल्पना असती तर मी आपल्या पुस्तकावर थुंकलोंहि नसतों! त्या पुस्तकासाठीं एवढें लिहिण्याची कांहीं जरूरी होती का? समजलों मी. आपणास माझ्याकडून त्या पुस्तकाची किंमत उपटायची आहे! खरें कीं नाहीं? मग घ्या. उद्यांच आपल्या नांवें मी मनिऑर्डर करीत आहें. तिचा स्वीकार करून नवें पुस्तक खरेदी करा म्हणजे झालें!

मानसिकशास्त्राच्या दृष्टीनें आपण थोडासा विचार केला तर तशा प्रकारचें पत्र मला आपण केव्हांही लिहिण्याच्या भानगडींत पडलां नसतां. मी आपल्याकडून पुस्तक घेऊन गेलों तें कशासाठीं? पूजाअर्चा करून बांधून ठेवण्यासाठीं नव्हे, तर सवडीनुसार वाचण्यासाठीं! वाचीत असतां त्याचीं पानें निखळलीं असतील किंवा मधून मधून त्यावर डागही पडले असतील! त्यामुळें बिघडलें काय? कोणतें संकट ओढवलें आपल्या-वर? अहो! आपला हा देहही एक दिवस जीर्णशीर्ण होणार आहे; मग पुस्तकाचें काय घेऊन बसलां आहांत! भलत्या अभिमानाच्या भरांत मनाला येईल तें भरकटणें कुठवर रास्त आहे, त्याचा विचार आपणच करावा. सुज्ञांस अधिक काय लिहायचं? कृपा करून यापुढें आपण माझ्याशीं कोणताहि व्यवहार करूं नये. पत्राचें उत्तर पाठविण्याचीहि जरूरी नाहीं. तुमच्यासारख्याकडून पुन्हां अपमान करून घेण्याची माझी इच्छा नाहीं!'

× × ×

हें पत्र वाचून शेखर स्तंभित झाला. 'चोरावर मोर! अपराध करूनहि पुन्हां मला धडे शिकविण्याचा शिष्टपणा! काय म्हणावें याला? अशा पत्राला उत्तर हें लिहिलेंच पाहिजे. त्याशिवाय डोळ्यांत अंजन कसें पडावें?'

शेखरनें पुढीलप्रमाणें पत्रोत्तर लिहून पाठविलें— 'आपलें कृपापत्र मिळालें! त्याबद्दल धन्यवाद! आपण उत्तर न पाठविण्याचा हुकूम सोडला-खरा; परंतु माझ्या मनानें उत्तर लिहिण्याचा आदेश दिला. उत्तर लिहिल्याशिवाय रहावेना म्हणून लिहीत आहें; त्याबद्दल क्षमस्व.

मी यापूर्वी लिहिलेल्या साध्यासुध्या पत्रानें आपल्या अभिमानाला धक्का लागला

याचें मला भारी वाईट वाटलें. त्याबद्दल क्षमा मागण्यासाठीं हें पत्र लिहीत आहें. परंतु तें सरळ पत्र होतें, त्यांत मनाला लावून घेण्यासारखें कांहींएक नव्हतें.

आपली मनीऑर्डर आज आली होती. परंतु आपला किस्सा गिरवून आपण पाठविलेल्या रुपयांवर मी थुंकलों नाहीं. तें पाप माझ्याकडून केव्हांही घडणार नाहीं; मात्र ती मनिऑर्डरें मी साभार परत करीत आहें. तिची कांहींच जरूरी नाहीं.

मनोविज्ञानशास्त्राचा मीही थोडासा अभ्यास केला आहे. त्या शास्त्राच्या दृष्टीनें या प्रश्नाकडे मी पहात आहें. त्या बाबतींत माझा निष्कर्ष असा आहे कीं, मनुष्य प्राणी कधींतरी एक दिवस या जगाचा निरोप घेऊन जाणार हें निश्चित असलें तरी तत्पूर्वी वाटेल तसे त्या शरीराला धक्केबुक्के देऊन चालणार नाहीं. जोंपर्यंत जीव आहे तोंपर्यंत त्या शरीराची निगा राखलीच पाहिजे व ती राखणें हें प्रत्येकाचें कर्तव्य असतें. मनुष्याला मरण येतें तें स्वाभाविकपणें यावें. तें अपघातानें किंवा कोणीतरी मारून मुटकून येऊं नये. त्याची जिवंतपणीं नाहक हत्या केली जाऊं नये. हत्या–आत्महत्या करणें महापाप आहे, याची जाणीव आपणांस असेलच. तोच नियम पुस्तकांनाही लावून पहातां येईल. आपण तो जरूर लावून क्षणभर विचार करून पहावा !

त्या पुस्तकांत ज्ञानसंग्रह होता. तें वाचून आत्मसात् करण्यासाठीं आपण माझ्याकडून आग्रहपूर्वक घेऊन गेलां. तें कशासाठीं? कांहींतरी ज्ञानप्राप्ति व्हावी यासाठींच कीं नाहीं ? ज्याच्यापासून आपणास ज्ञानप्राप्ति होते, कांहीं तरी आपण शिकतों, त्याचा आदर करावयाचा, त्याकडे आदराच्या भावनेनें पहावयाचें, हा आपला शिष्टाचार आहे; परंतु आपली मजल तर त्या ग्रंथावर थुंकण्यापर्यंत गेली आहे ! केवढी अवनति आहे ही ! आपलें हें साहस म्हणावयाचे कीं अतिशहाणपण म्हणावयाचा ?

आपल्या त्या पत्रावरून किती तरी गोष्टी मी शिकूं शकलों. त्यापैकीं एक अत्यंत महत्वाचा धडा म्हणजे रागाच्या आवेशांत लिहिलेलें पत्र तसेंच न पाठवितां रागाचा पारा उतरेपर्यंत, डोकें थंड होईपर्यंत थांबून नंतर तें पुन्हां वाचण्यांत यावें. त्यांत फेरबदल करण्याची जरूरी वाटल्याशिवाय रहाणार नाहीं. या पत्रासोबत आपलें पत्र मी परत पाठवीत आहें. कृपा करून आपण तें पुन्हां एकवार जरूर वाचावें. आणि पुन्हां दुसरें पत्र पाठविण्याची उपरति झाल्यास पाठवावें. त्याचें माझ्याकडून स्वागतच होईल.

माझ्या पत्रांतून वस्तुस्थितीचें दिग्दर्शन केलें होतें. मनाला लागावें असें त्यांत कांहीं नव्हतें; परंतु आपणास एखादा शब्द किंवा वाक्य लागट वाटलें असल्यास त्याबद्दल मी पुन्हां एकवार क्षमा मागत आहें.'

आपला

शेखर

('भारती' (हिंदी) मासिकांतील एका कथेच्या आधारें साभार)

साईबाबा आणि त्यांची शिकवण (२)

ह. भ. प. श्री दासगणू महाराज यांनीं श्रीसाईबाबांचें चार अध्यायांत ओवीबद्ध चरित्र कथन केलें आहे. त्या क्षेत्रांतील त्यांचा अधिकार फार मोठा आहे. त्याचाच, जरूर वाटेल तेथें निरूपणासह केलेला हा गद्यानुवाद आहे. हा उपक्रम गेल्या अंकापासून सुरू करण्यांत आला आहे. बाबांच्या शिकवणीचें त्यांत सुंदर रीतीनें विशदीकरण झालेलें असून, आमच्या श्रीसाईभक्त वाचकांस हा प्रयत्न आवडेल अशी अपेक्षा आहे.

—आप्पाराव

पेंडसे पत्नीची आराधना

नारायण कृष्ण पेंडसे या नांवाचे एक गृहस्थ साधुसंतांकडे संशयी दृष्टीनें पहाणारे होते. त्यांनीं श्रीसाईबाबांचे नांव ऐकलें होतें; परंतु सर्वसाधारण लोकांप्रमाणें त्यांची दृष्टि निर्मळ नव्हती. उपेक्षेची व तुच्छतेची होती. त्यांची पत्नी फार भाविक होती. तिनें साई-बाबांच्या गोष्टी ऐकिल्या होत्या. तिला मात्र त्यांच्या दर्शनाची उत्कंठा लागून राहिली होती. कधीं त्यांचें दर्शन घेईन व नेत्रांचें पारणें फेडीन असें तिला वाटत असे. कोणाला सांगायचें ? तिनें आपली अंतरींची इच्छा पतीराजास-पेंडसे यांस सांगितली. ती त्यांना हात जोडून म्हणाली, "माझी इच्छा आपल्याशिवाय कोण बरं पूर्ण करणार ? आपण माझें सर्वस्व; माझें सौभाग्यभांडार ! माझ्या सुखाचे सूर्यनारायण आपणच आहांत. माझी एक विनंती आहे आपल्यापाशीं. पुष्कळांकडून गेल्या कांहीं दिवसांपासून साई-बाबांची कीर्ति मी ऐकत आहें. त्यांचें वास्तव्य शिरडी गांवांत असून दर्शन घेण्यास सर्वतोपरी योग्य असेच ते सत्पुरुष आहेत. आपण त्यांतल्या त्यांत सवड काढून शिरडीला जाऊं. आणि त्या सत्पुरुषाचें दर्शन घेऊन पुण्यपावन होऊं या. मला मोठी उत्कंठा लागून राहिली आहे त्यांच्या दर्शनाची."

हें वेड सोडून दे

पत्नीची ही विनंती ऐकून पेंडसे तिला म्हणाले, "कोणी हें भलतेंच वेड तुझ्या डोक्यांत भरविलें ! शिरडी गांवांत ज्याला संत म्हणतां येईल असा कोणीहि नाहीं ! होय; कोणीएक वेड्यापिशाप्रमाणें वागणारा मुसलमान अलिकडे त्या गांवांत आलेला आहे हें मात्र खरें. त्याला कोण संत म्हणेल ? ढोंगी आहे तो ! भोळ्याभाबड्या लोकांना नाहक लुटीत आहे तो ! त्याच्या नादाला लागणारे लोक निव्वळ वेडे आहेत त्याच्याचप्रमाणें ! लोक खरोखर मूर्ख आहेत. त्या ढोंगी बुवाचे त्यांनीं नसते देव्हारे माजवून ठेविले आहेत ! तूं माझें सांगणें ऐक. मी केला आहे त्याचा विचार ! तूं भलतासलता हट्ट धरून बसूं नकोस. समुद्राचें पाणी मुळांतच खारट; त्यांत गोडी व मधूरपणा कुठून बरें येणार ?

मुळांत कांहींतरी असावें लागतें. लोखंडाला पिवळी बेगड लावली म्हणून त्याचें कधीं सोनें होणें शक्य आहे का ? बेगड ती बेगड व सोनें तें सोनें ! अग तो घरोघर पोटासाठीं तुकडे मागतो, ते जमा करतो आणि पोटाची भर करतो, असा तो भणंग भिकारी आहे ! आणि त्याच्या नादाला तूं लागूं पहातेस ? काय म्हणावें तुला हेंच मला समजेनासें झालें आहे.'

अशा रितीनें पेंडसे खूप बडबडले. त्या सत्पुरुषाची त्यांनीं मनसोक्त निंदा केली. परंतु त्या बाईच्या मनावर त्या बोलण्याचा कांहींएक परिणाम झाला नाहीं. तिनें ध्यास लावून घेतला होता बाबांच्या दर्शनाचा. तिची दर्शनाची तळमळ फार दांडगी होती. नवरदेव काय वाटेल तें बडबडले तरी तिच्या उत्कंठेवर पाणी पडूं शकलें नाहीं. ती वाढतच गेली. खऱ्या भक्तिभावाचें हें असेंच असतें. कोणी कितीहि बडबड केली तरी दृढ श्रद्धा दुभंगूं शकत नाहीं.

इच्छा पुरविणारा तोच

पेणशाच्या पत्नीला बाबांच्या चरणावर कधीं एकदां मस्तक ठेवीन व लागून राहिलेली दर्शनाची तहान भागवीन असें झालें होतें. तुमची इच्छा अत्यंत उत्कट असली म्हणजे देव कोणत्या ना कोणत्या मार्गानें ती पूर्ण करतो. त्याला काळजी असते आपल्या भक्ताची.

एकदां पेणसे आपल्या पत्नीसह प्रवासासाठीं बाहेर पडले. त्यांच्यामागें कांहीं सरकारी कामकाजही होतें. उगाच भटकायला कोण बाहेर पडतो ? फिरत फिरत हें जोडपें शिरडींत आलें. बाबांनींच आणलें त्यांना खेचून म्हणाना. पेणशांचें त्या गांवांत कांहीं सरकारी कामकाज होतें. रहाण्यासवरण्याची सोय लावून पेणसे आपल्या कामानिमित्त बाहेर निघून गेले. त्यांच्या पत्नीला माई म्हणत असत. इकडे माईनें काय केलें ? आपण शिरडींत आलोंच आहोंत. शिरडी म्हणजे बाबांचें गांव. मग त्यांचें दर्शन घेतल्या-शिवाय शिरडींतून जायचें ? छे; छे त्यांनीं क्षणार्धात मनाचा निर्धार केला व बाबांच्या निवासस्थानीं जाऊन भक्तिभावपूर्वक त्यांचें दर्शन घेतलें. साईबाबांच्या पायांवर मस्तक ठेवावें हीं माईची फार दिवसांची तळमळ होती ती एकदांची पूर्ण झाल्यामुळें त्यांना पराकाष्ठेचा आनंद झाला. आज जन्मा आलियाचें सार्थक झालें असें त्यांना वाटूं लागलें. किती आनंद झाला आहे त्या गोष्टीचा त्यांना. तो आनंद पतिराजाला केव्हां एकदां सांगेन व त्यांनाही दर्शन घ्यायला लावून त्या आनंदाचा त्यांना वाटेकरी करीन, असें त्या प्रेमळ पत्नीला वाटूं लागलें.

पतिराज काम संपवून घरीं येतांच त्यांनीं आपण साईबाबांच्या दर्शनास गेल्याचें व त्यामुळें आपणास केवढें मोठें समाधान झालें यांचें रसभरीत वर्णन करून सांगितलें व म्हणाल्या, 'काय हो सांगूं तुम्हांला ! केवढा पुण्यवान् महापुरुष आहे तो ! कां त्यांची उगाच निंदा करतां तुम्हीं ? त्याच्या दर्शनानें मला केवढें तरी समाधान वाटलें, तुम्हींही त्या सत्पुरुषाचें दर्शन घेऊन पुण्यपावन व्हा.'

प्रेमळ बायकोचा अशा रीतीनें झालेला आग्रह. काय करणार ? त्या आग्रहापुढें पेंडशांनीं हात टेकले, आणि केवळ पत्नीच्या आग्रहास्तव ते बाबांच्या दर्शनास गेले एकदांचे. त्यांना पहातांच बाबा मोठ्यानें गर्जना करून व हातीं दगड घेऊन म्हणाले, ' खबरदार कोणी पुढें येईल तर ? येथें कोणी येण्याचें कारण नाहीं. ठेचून टाकीन या दगडानें ! मी ढोंगीबुवा आहें ? माझें दर्शन घेण्याची कांहीं एक जरूर नाहीं. चालते व्हा येथून ! मी हीन दीन आहें. मी वेडापिसा मुसलमान आहे. तुम्हीं उच्चवर्णीय ब्राह्मण कुळांत जन्मलेले. माझें दर्शन घेतल्यास उगाच बाट्न जाल. चला ! निघा येथून !! '

पेणसे उमगले !

हें बोलणें ऐकून पेणसे मनांतल्या मनांत गारठून गेले ! माझ्या मनांत येऊन गेलेले विचार यांनी कसे जाणले ! हे त्रिकालज्ञ व महाज्ञानी आहेत अशी खूणगांठ त्यांनीं तात्काळ बांधिली. आम्हीं उभयतां आमच्या घरांत कांहीं तरी बोललों तें यांना कसें कळलें ? वारा जसा स्वैरपणें सर्वत्र संचार करतो तसेंच यांचें आहे ! यांचें ज्ञान अगाध आहे. असे नाना प्रकारचे विचार त्यांच्या डोक्यांत येऊं लागले. आपण कल्पना केली होती तसे बाबा नाहींत. ते एक अवलिया थोर संत आहेत. शेवटीं अप्पाशीं वशिला लावून त्यांनीं बाबांचें सांत्वन करविलें तसेंच त्यांना पश्चात्तापही झालेला होताच. अप्पा-मार्फत त्यांनीं शांतपणें बाबांचें दर्शन घेतलें.

अप्पा कुळकर्णी वरील संकट

यानंतर कांहीं दिवसांचा काळ लोटला. सगळे दिवस कांहीं सारखे नसतात. कोणाच्या वांट्यास कधीं काय येईल हें सांगतां येणें कठीण असतं; परंतु बाबा तें निश्चितपणें सांगूं शकत असत. एकदां सहज बोलतां बोलतां अप्पा कुळकर्णी यांस ते म्हणाले, 'अरे ! आहेस कुठें ? आज आपल्या गांवांत चोरटे प्रवेश करणार आहेत. या चोरांची तऱ्हा अगदीं जगावेगळी आहे. घरांतील चीजवस्त चोरून नेण्याच्या भरीस ते पडत नाहींत. ऐन मालावर त्यांची दृष्टी खिळलेली असते. तो ऐन माल घेऊन ते पळून जातात; परंतु चोरी करतांना कधीं कुणाला दिसत नाहींत; असे मोठे बिलंदर चोरटे आहेत ते ! आणि सांगण्यासारखी आश्चर्याची गोष्ट म्हणजे वेड्या, आज त्यांची पहिली स्वारी होणार आहे ती तुझ्यावर ! तेव्हां लगबगीनें जा; आणि कांहीं ना कांहीं बंदोबस्त करण्याच्या तयारीला लाग ! '

बाबांच्या या बोलण्याचा गर्भितार्थ अप्पाला कांहीं कळला नाहीं. त्यानें चोर, दरोडेखोर येतील म्हणून घरावर कांहीं भिल्ल लोकांचा पहारा बसविला; तसेंच गल्लींगल्लींतून जाग घेत व लोकांना जागवित गस्त फिरूं लागली. प्रहरभर रात्र लोटली असेल. इतक्यांत अप्पाला जुलाब आणि वांत्या जोरांत सुरूं झाल्या. महामारीची स्वारी होती ती ! दुर्दैवाचा फेरा बिचाऱ्या अप्पाच्या वाट्यास बाबांनीं म्हटल्याप्रमाणें प्रथम आला ! एकसारख्या वांत्या, जुलाब ! सारें शरिर भरून गेलें. शरिरांत त्राण राहिलें नाहीं. तें गारिगार झालें

शरिराची ठेवण बदलली. नाकही वांकडे झालें. डोळे एकदम खोल गेले. नाड्यांनीं आपली जागा सोडली. अप्पांची ही गलित स्थिति पाहून सारे लोक दुःखी कष्टी झाले. नवऱ्याची ही असहाय्य व हताश स्थिति पाहून बायको अत्यंत घाबरी झाली. तिला काय करावें तें सुचेना. करायचें काय ? जायचें कुठें ? धांवत धांवत बाबाकडे मशिदींत आली. त्यांच्या पायांवर लोटांगण घालून ती धाय मोकलून रडूं लागली व स्फुंदस्फुंदून म्हणाली, ' बाबा ' माझे पतिराज मला सोडून चालले हो ! त्यांची स्थिति ठीक दिसत नाहीं. कांहीं उदी अंगारा द्या. त्यांना उतार पडूं द्या एकदांचा. माझें सौभाग्य राखा. कुणाला जाऊं. शरण तुमच्या शिवाय मी ! तुम्हींच आमचें सर्वस्व. '

बाबांचा सदुपदेश

अशावेळीं महाराजानीं तिला धीर देऊन जो उपदेश केला आहे तो प्रत्येकानें आपआपल्या अंतःकरणावर कायमचा कोरून ठेवण्यासारखा आहे. बाबा म्हणाले, ' बाळे दुःखीकष्टी होऊं नकोस. या जगांत जो जन्मास आला त्याला कधीं ना कधीं मृत्यु हा यावयाचाच. त्याच्या तावडींतून कोणीही सुटूं शकत नाहीं. जन्म आणि मृत्यु हीं दोन्हीं ईश्वरानें आपल्या हातीं ठेविलीं आहेत. तोच सूत्रचालक व वाटेल तेव्हां कळ दाबणारा आहे. सर्वत्र तोच भरून राहिला आहे. त्याला वेगळा करतां येणार नाहीं. देणारा तोच आणि नेणारा तोच. या जगात कोणी जन्मत नाहीं किंवा कोणी मरतहि नाहीं. हा ईश्वरी खेळ आहे. त्या खेळाकडे ज्ञान्याच्या डोळ्यांनीं पहायला शिकलें पाहिजे. तूं काय, मी काय, किंवा कोणीही काय, सर्व त्याच्या हातचीं बाहुलीं आहोंत, तो नाचवील तसें नाचायचें, त्यानें चला म्हटलें म्हणजे निघून जायचें ! आपल्या अंगांत आपण बंडी घालतों नाहीं का ? ती जुनीपुराणी झाली म्हणून आपण तिला फेकून देतों व दुसरी घेतों. तसाच खेळ आहे या देहाचा. आपलें शरीर हें एक वस्त्र किंवा ही बंडी आहे. प्राणानें, आत्म्यानें त्या शरिराचें स्वतःवर पांघरूण घेतलें आहे. तो प्राण—आत्मा मात्र अक्षय्य अभंग व निर्विकल्प आहे. त्याला कोणीही धक्का लावूं शकत नाहीं. तेव्हां अंगारे धुपारे करण्याच्या भानगडींत तूं बिलकुल पडूं नकोस. वस्त्र फाटलें आहे. आतां त्याला ठिगळें मारीत बसण्यांत कोणता बरें फायदा ? तो जातो आहे ना ? त्याला खुशाल जाऊं दे. त्याच्या आड तूं कां बरें येतेस ? त्याला आपल्या मुक्कामास जाऊं दे. माझ्या आधींच अप्पानीं आपली कफनी बदलण्याची तयारी चालविली आहे. ठीक आहे. तूं तरी त्याच्या आड कशाला येतेस ? अप्पाला आतां सद्गति मिळणार आहे. त्याचें भलें होणार आहे. त्याच्या सुकृतामुळें मोक्षपद त्याच्या हातीं आलें आहे; तेव्हां तो डोळ्यांआड होत आहे तो होऊं दे. त्यांतच त्याच कल्याण आहे.'

गांवकऱ्यांची विनवणी

अशा रीतीनें अप्पाच्या बायकोची समजूत घालून बाबांनीं तिला घरीं पाठवून दिलें. त्यानंतर थोड्याच वेळानें अप्पा इहलोकींचा मुक्काम संपवून परलोकीं गेला. दुसऱ्या दिवशीं आणखी २।३ इसमांस कॉलऱ्याची बाधा झाली. सारे लोक घाबरून

गेले. या संकटसमयीं काय करावें हें कोणालाही सुचेना. सारा आधार व भरिभार बाबांवर. लोक एकत्र जमून बाबांकडे आले व त्यांना परोपरीनें विनवण्या करून म्हणूं लागले, " बाबा ! आमच्या गांवावर महामारीच्या रूपानें हें मोठेंच संकट ओढवलें आहे, याचा आपण कांहींतरी विचार करा. तुमच्यासारखे सत्पुरुष आमच्या गावांत असून मग त्यांचा काय बरें उपयोग ? हें संकट निवारण करणें आपल्याच हातीं आहे. तारणारे, मारणारे आपणच आहांत; तेव्हां कृपा करून आम्हांला संकटमुक्त करा. "

सात जणांचे बळी

बाबांनीं सर्वांचें म्हणणें शांतपणें ऐकून घेतलें. त्यांना धीर देऊन ते म्हणाले, " आपल्या या शिरडी गांवांतून महामारी सात जणांचे बळी घेणार आहे. या यज्ञांत तेवढ्या आहुति पडल्या म्हणजे ती शांत होईल व गावांतून जाईल. "

बाबांचे शब्द ते ! ते सत्य व्हायचेच. त्यांनीं म्हटल्याप्रमाणें बरोबर सात माणसें महामरीला बळी पडलीं. आणि नंतर ती शांत झाली. बाबांचें भाकीत खरें ठरलें व जनतेचा त्यांच्यावरील विश्वास दुणावला.

असे नाना चमत्कार त्याकाळीं शिरडींत घडून येत होते. हे चमत्कार किंवा या लीला वर्णन करून सांगाव्या तेवढ्या थोड्याच. आम्हीं तरी त्यांचें किती म्हणून वर्णन करणार ! परंतु तुमची ऐकण्याची उत्कंठा दांडगी आहे. तेव्हा यानंतर घडलेले आणखी कांहीं चमत्कार सांगतों—

कोंड्या सुताराची गोष्ट

कोंड्या सुतार या नांवाचा बाबांचा एक परमभक्त होता. मोठा भाविक तसाच श्रद्धाळू. त्याचें सर्वस्व म्हणजे बाबा. अशा भक्तावर बाबांचें प्रेम कां बरं नाहीं असणार ? बाबांना तो अत्यंत आवडता वाटत असे. त्याच्यावर बाबांची विशेष कृपादृष्टि होती. एकदां बाबा त्याला जवळ बोलावून म्हणाले, " अरे हें बघ, आत्तांच्या आत्ता तूं खळवाडीस जा. तेथें गवताच्या गंजी आहेत ना ? त्यांपैकीं मधल्या गंजीला आग लागली आहे. ती लगबगीनें विझवून ये ."

बिचारा कोंड्या घाबराघुबरा झाला. आग लागल्याचें वृत्त कांनी पडतांच तो लगबगीनें धांवत त्या ठिकाणीं गेला. तेथें तपास करतां आग लागल्याची बातमी खोटी असल्याचें त्याला आढळून आलें. तो गेला तसाच धापा टाकीत परत फिरला. राग आला होता त्याला बाबांचा ! कारण भर दुपारच्या वेळीं त्याला धावपळ करावी लागली होती. तो बाबांजवळ जाऊन म्हणाला " बाबा ! कां बरं मला ऐन दुपारच्यावेळीं धांवपळ करायला लावलीत ? मला अशा रीतीनें त्रास देण्यांत तुम्हांला काय बरं सुख वाटलं ? हे बघा ना माझे पाय कसे पोळून गेले आहेत ते ! "

यावर बाबा म्हणाले, ' मी कां बरं खोटं सांगून तुला उगाच त्रास देईन ? मी जें सांगितलें तें खोटें नव्हतें. अजूनही जरा मागें वळून पहा ! तो पहा त्या दिशेनें धूर येत आहे ! एकसारखी गवताच्या गंजीची रांग लागलेली आहे. त्यांपैकीं एका मधल्या

गंजीला आग लागून आतां आगीचा डोंब उठला आहे आणि सारा गांव त्यामुळें हवालदिल झालेला आहे. सारी खळवाडी पेटून भस्म होते कीं काय अशी लोकांना धास्ती वाटूं लागली आहे.'

बाबांनीं संकटमुक्त केलें !

आणि बाबांनीं सांगितलेलें अक्षरशः खरें होतें. ते दिवस होते उन्हाळ्याचे. त्यांत वेळ पडली दुपारची ! वारा सुटला होता सोसाट्याचा ! जणुं काय प्रलयकाळ आला असें सर्व लोकांना वाटूं लागलें. अरिष्टावर अरिष्ट ! भर पडत गेली एकसारखी ! झाडें पेटून कडकडून खालीं कोसळूं लागलीं. घराचीं छप्परें सोसाट्याच्या वाऱ्यामुळें आकाशांत उडूं लागलीं. वावटळ म्हणजे ती कांहीं साधारणशी नव्हती. अशा परिस्थितींत आग आटोक्यांत आणणेंहि महाकठीण गोष्ट होती. त्या भागांतील लोकांवर मोठा कठीण प्रसंग ओढवला होता.

साऱ्या लोकांची भीतीनें गाळण उडाली. संकटसमयीं बाबाकडे धांव घ्यायची. त्यांना दया यायची व त्यांनीं सर्वांच्या कल्याणासाठीं कांहीं ना कांहीं तोड काढून लोकांना संकटमुक्त करायचें. बाबांकडे येऊन सर्वांनीं त्यांचे पाय धरले. पायांना घट्ट मिठी मारून लोक ओक्साबोक्शीं रडूं लागले. ते म्हणाले, ' बाबा ! आमच्या खळवाडीस आगीनें ग्रासून टाकिलें आहे. आमची शेतीवाडी, घरें दारें, गुरें ढोरें सारें कांहीं तेथें आहे. तें सर्व भस्मसात् झाल्यावर आम्हीं जायचें कुठें आणि कोणाच्या तोंडाकडे पहायचें ? खळवाडी म्हणजे आमचें प्राणसर्वस्व. आमचें सारें जीवन त्या वाडीवर विसंबून आहे. अग्निनारायणानें तिचें भस्म करून टाकल्यावर आम्हीं करायचें काय ? आमची अन्नान्नदशा होईल. आमचीं मुलें माणसें मरतील. चाऱ्याच्या अभावीं आमच्या गुराढोरांचीही गत तीच होईल तुम्हीं या संकट प्रसंगीं नाहीं धांवून यायचें तर दुसरा कोण बरें येणार ? तुम्हीं प्रत्यक्ष परमेश्वर अहांत, तुमच्याशिवाय कोण बरें आमचें रक्षण करणार ! भूतभविष्य सारें तुम्हीं जाणतां. सारी चावी तुमच्याहातीं आहे. या संकट प्रसंगीं कांहीं तरी उपाययोजना करा व आमची सुटका करा एकदांची !'

बाबा म्हणजे दयेचा सागर. तें रडणें, त्या दीनवाणीनें केलेल्या विनवण्या व त्या आर्त हांका ऐकून बाबा कळवळले. त्या लोकांना बरोबर घेऊन बाबा तसेच खळवाडीस गेले. गंजी पेटत होती. ती आग कुठवर पोहोंचली असती हें सांगतां येणें कठीण आहे. भयंकर भडका उडून जाण्याची ती वेळ होती. पेटणारी गंजी बाबांनीं ताबडतोब हुडकून काढली व तिच्या सभोंवार पाण्याचें वर्तुळ काढून तिला बंधन घालून टाकलें. काय छाती लागली आहे आगीची त्या सीमारेषेबाहेर पसरण्याची ! आग जागच्याजागीं थबकली ! बाबा म्हणाले, ' ही एवढीच गंजी जळेल. दुसरीला बिलकुल धक्का लागणार नाहीं. मात्र ही आग विझविण्याचा आतां प्रयत्न करूं नका.'

पंचमहाभूतांवर ताबा

बाबांनीं जसें म्हटलें तसेंच घडलें. बाबांच्या कृपेनें हें संकट टळल्याबद्दल किती आनंद झाला आहे त्या भागांतील साऱ्या लोकांना ! बाबांची महति अशा रीतीनें वेळोवेळीं लोकांच्या प्रत्ययास येत होती. गवताच्या साऱ्या गंजीच नव्हे तर त्या भागांतील साऱ्या घरादारांची व चीजवस्तूंची राखरांगोळी होऊन जावयाची; ती टळली बाबांच्या कृपेनें. बाबांनीं अग्निनारायणावर आपला अंमल चालविला. सत्पुरुषांचें महात्म्यच तसें असतें. सारीं पंचमहाभूतें त्यांच्या आज्ञेंत वावरत असतात. त्यांच्या हुकुमाबाहेर त्यांना जरासुद्धां हालचाल करतां येत नाहीं. बरोबरच आहे. प्रत्यक्ष भगवंत त्यांच्या सेवेसाठीं जेथें सदासर्वकाळ तिष्ठत उभा असतो, तेथें इतरांची काय कथा !

सायंकाळची वेळ झालेली होती. सारे लोक संकट टळल्यामुळें आनंदभरित झाले होते. ते बाबांना धन्यवाद देण्यासाठीं आले तेव्हां या प्रसंगाच्या निमित्तानें त्यावेळीं बाबांनीं जो सदुपदेश केला तो खरोखर बहुमोल होता. (पुढील अंकीं)

आपण सर्वजण दिव्याबत्त्यांप्रमाणें आहोंत. आमचें जीवनही त्या दिव्याची ज्योत आहे. तो दिवा पेटता रहायला ऑक्सिजन लागतो. तो सांठा संपला म्हणजे दिवा मालवतो. मग आपण काय करूं शकतों ? तो दिवा सदासर्वकाळ धुवून पुसून स्वच्छ, निर्मळ ठेवायचा.

— स्वामी विवेकानंद

MATUNGA CLEANING WORKS
ESTD. 1934 *Prop.* S. V. PRADHAN
MODI NIWAS, BOMBAY 19
Washers, Dyers and Dry Cleaners.
A Pleasure to You—A Satisfaction to Us
Chemical Cleaners, Super Fine Darners
Master Dyers
FOR
Cotton, Woollen, Silken & Jari Whole Cloths
सर्व तऱ्हेच्या कपड्यांची धुलाई, रंग व रफू काम व्यवस्थित करणार
माटुंगा क्लीनिंग वर्क्स
स्थापना १९३४) मोदी निवास, मुंबई १९ (मालक : एस. व्ही. प्रधान

निमकरोली बाबा !

जितक्या व्यक्ति तितक्या प्रकृति! त्याचप्रमाणें सत्पुरुषांतहि भिन्न प्रवृत्ति, तसेंच भिन्न वागणें, सवरणें आढळून येतें. एकाचा मेळ दुसऱ्याला नाहीं. श्री. के. एम्. मुनशी यांनीं आपणांस भेटलेल्या एका सत्पुरुषाची माहिती मनोवेधक रीतीनें करून दिली आहे.

सुप्रसिद्ध कायदेपंडित व राज्यपाल, गृहमंत्री, अन्नमंत्री यासारख्या बहुमानाच्या जागा विभूषित केलेले श्री. के. एम्. मुनशी यांना कोण ओळखत नाहीं? त्यांची हिंदु संस्कृति व हिंदुधर्म यासंबंधींची भावना अत्यंत जाज्वल्य व प्रखर आहे. एकदां ते मसुरी येथें हवापालट करण्यासाठीं गेले होते. 'सेव्हाय' नामक विश्रांतिगृहांत उतरले होते. तेथील एका मित्रानें चहापानाचें आमंत्रण दिल्यावरून तें स्वीकारून ते विश्रांतीगृहाकडे जाण्यासाठीं बाहेर पडले. तिकडे वळण्याचे रस्ते दोन आहेत. त्यांपैकीं एका रस्त्यानें जाण्याचें योजून मुनशीजी मार्गास लागले. अर्ध्या अंतरावर गेले असतील नसतील तोंच वाटेंत त्यांना एक वयोवृद्ध गृहस्थ भेटले. रस्त्याच्या बाजूला बोट दाखवून ते म्हणाले, "पहा बरें, त्या ब्लँकेटच्या ढिगाऱ्यांतील ते बुवाजी जवळच असलेल्या आमच्या बंगल्यांत जाऊन बसायला तयार नाहींत! तिथेंच पडून रहाणार म्हणून हट्ट धरून बसले आहेत. तुम्हीं तरी सांगा त्यांना!"

ब्लँकेटचा ढिगारा

मुनशीजींनीं जवळ जाऊन पाहिलें तों एक ब्लँकेटचा ढिगारा! त्याच्याखालीं कोणी तरी आजारी माणूस असावा अशी त्यांनीं कल्पना केली.

"कोण आहे तें!" मुनशीजी चौकशी करूं लागले.

"माझ्या मुलाच्या बंगल्यांत ते चौकशीसाठीं आले होते. तेथून एकाएकीं त्यांना काय वाटलें कुणास ठाऊक! या ठिकाणीं रस्त्याच्या बाजूला अर्धा तास झाला, असे पडून आहेत, किती सांगितलें तरी ऐकत नाहींत." वृद्ध गृहस्थ म्हणाले.

इतक्यांत तो ढिगारा हालूं लागला. व ब्लँकेटमधून एक दाढीवाला चेहरा हळूच बाहेर आलेला दिसूं लागला.

'कोण? मुनशी? तुम्हीं या ठिकाणीं कसे?' तो चेहरा बोलूं लागला.

'मीं तो चेहरा निरखून पाहिला. ओळख पटली. 'निमकरोली बाबा!' तुम्हीं इथें कसे?' मी आश्चर्यानें थक होऊन विचारलें.

× × ×

तें नांव कसें मिळालें ?

हे निमकरोली बाबा मनास येईल तिकडे सतत भटकत असतात. सतत एका जागीं कधीं रहावयाचे नाहींत. त्यांचा सारा पोषाख म्हणजे एक ब्लँकेट ! ते बहुतेक वेळां नैनितालला जातात व तेथील हनुमान गढींत रहातात. ते कुठून येतात आणि कुठे व केव्हां निघून जाणार हें कधीं कुणाला समजत नाहीं. कोणाशीं सहसा बोलायचे नाहींत. हासभास नसतां एकाएकीं एखाद्या ठिकाणीं येतील व एकाएकीं निघून जातील. त्यांची ही नेहमींची वृत्ति. त्यांचें नांव काय, गांव कोणता, हें कोणालाही माहीत नाहीं.

मग ' निमकरोली बाबा ' हें नांव तरी त्यांना कसें मिळालें ? त्याचा इतिहास मोठा गमतीदार आहे. फार वर्षांपूर्वींची गोष्ट. एकदां निमकरोली स्टेशनांत एक आग-गाडी थांबली. डब्यांत तिकीट चेकर शिरला व तिकीटें तपासूं लागला. त्या डब्यांत हे ब्लँकेटवाले बुवाजी होते. ' तिकीट बताव ?' जवळ तिकीट नव्हतें. मग बतावणार कुठून !

त्या. चेकरनें त्या बुवाजीस डब्याबाहेर काढिलें. काय करणार ? बिचारे बुवाजी प्लॅटफॉर्मवर स्वस्थ पडून राहिले; स्वतःशींच पुटपुटले–' ही गाडी या स्टेशनांतून कशी बाहेर पडते पाहूं या ! '

आगगाडी थबकली !

गाडी जागच्या जागीं थबकली. गार्डानें शीळ फुंकली. परंतु गाडी कांहीं केल्या हालेना. सिग्नल देण्यांत आला. गाडी जागच्या जागीं. इंजीन व रस्ता तपासून पहाण्यांत आला. कांहीं बिघडाबिघड झालेली नव्हती. ब्लँकेटबुवांचें प्रकरण बिघडलें होतें ! परंतु तें लक्षांत यायला बराच वेळ जावा लागला.

उतारूंपैकीं कोणीतरी स्टेशनमास्तरकडे जाऊन सांगितलें कीं, त्या ब्लँकेटबुवांना डब्यांतून खालीं उतरविलें आहे ना ! त्यांचाच हा प्रताप ! त्यांना सन्मानपूर्वक परत डब्यांत नेऊन बसवीपर्यंत तुम्हीं कितीहि प्रयास केलेत तरी ही गाडी जागची कांहीं केल्या हलणार नाहीं !

आतां कुठें रेल्वे अधिकाऱ्यांच्या डोक्यांत प्रकाश पडला. स्टेशन मास्तर, तो तिकीट चेकर आणि इतर सारे संबंधित अधिकारी बाबा पहुडले होते त्या ठिकाणीं आले व त्यांना हात जोडून म्हणाले, ' महाराज ! आपण गाडींत बसा, आम्हीं चुकलों. क्षमा करा. तुम्हांला तिकिट कोणीही विचारणार नाहीं ! बाबा कांहीं न बोलतां डब्यांत जाऊन बसले आणि लागलीच गाडी वेगानें सुरू झाली.

असे आहेत हे बाबा ! त्या दिवसापासून सारे लोक त्यांना ' निमकरोली बाबा ' या नांवानें ओळखूं लागले.

दांडगी स्मरणशक्ति

या बाबांची स्मरणशक्ति फार दांडगी आहे. एकदां ओळख झालेल्या माणसास ते केव्हांही विसरत नाहींत. कधीं काळीं भेट झाल्यास त्यांची व त्याच्या घरांतील माण-सांची विचारपूस केल्याशिवाय रहाणार नाहींत.